

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA PERSONATIK OBRAZLAR SHAKLLANISHIDA INTELLEKT

Rajabova Zamira Ravshanbekovna

Urganch Davlat Universiteti Pedagogika fakulteti

Pedagogika va psixologiya ta'lim yo'nalishi

212- guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarda turli personatik obrazlar orqali ular xulqini og'ishdan saqlash, milliy qadriyatlarimizni ertaklar, hikoyalar orqali ularga yetkazish ko'zda tutilgan.

Kalit so'zlar: Obraz, personatik obrazlar, o'yin yo'llari, intellekt, intellektning yoshga bog'liq hususiyatlari, yoshga oid hususiyatlar.

Аннотация: В данной статье ставится задача оградить детей младшего школьного возраста от девиантного поведения через различные личностные образы, донести до них наши национальные ценности через сказки и рассказы.

Ключевые слова: Имидж, личные образы, способы игры, интеллект, возрастные особенности интеллекта, возрастные особенности.

Abstract: In this article, it is intended to protect children of junior school age from deviant behavior through various personal images, to convey our national values to them through fairy tales and stories.

Key words: Image, personal images, ways of playing, intelligence, age-related characteristics of intelligence, age-related characteristics.

Kichik maktab yoshidagi bolalarning ko'pchiligi hali o'yin faoliyatini tark qilmagan bo'ladi. Kichik maktab yoshidagi bolalar bog'chadagi bolalar singari o'yin faoliyatini ko'proq bo'lishini xoxlashadi. Shuning uchun bu yosh davri bilan shug'ullanuvchi o'qituvchilar bolalarga o'yin yo'llari orqali yoki turli ko'rgazmalar yordamida mavzuni yoritib berishga harakat qilishadi. Psixolog Piaje tadqiqotlarida 6-7 yoshli bolalardan turli xil balandlikdagi idishlardagi suv miqdorini belgilash so'raladi. Bolalar suv miqdorini belgilash so'raladi. Bolalar suv miqdorini bir-biri bilan teng idishda ko'rgandan so'ng o'z javoblarini xato ekanligini bilishadi. Kichik maktab yoshidagi tasavvur, asosan bolalar rasm chizayotganlarida, shuningdek ertak va hikoyalar to'qiyotganlarida rivojlanadi. Kichik maktab yoshidagi bolalarda tasavvur juda keng bo'ladi. O'quvchi bilan o'tkaziladigan aniqlovchi tajriba uchun "yaxshi" va "yomon" tushunchalari tanlab olinadi. O'quvchilar "yomon"

tushunchasiga ta'rif berganlarida quyidagi holatga e'tibor qiladilar: yolg'on gapirish, aldash, dars tayyorlamaslik, kitoblarni yirtish va boshqalar. Ertak qahramonlaridan esa, tulki, bo'ri, ayiq kabi obrazlarni "yomon"lik xususiyatlari orqali ta'riflaydilar. O'quvchilar "yaxshi" tushunchasiga ta'rif berganlarida quyidagi holatga e'tibor qiladilar: aldamaydi, mehnatsevar, yaxshi o'qiydi, topshiriqlarni vaqtida bajaradi. Ertak qahramonlaridan quyvon-oqko'ngil, chumoli-mehnatssevar deb ta'riflaganlar. Kichik maktab yoshidagi bolalar hamisha o'zlarini o'z tengdoshlari bilan solishtiradilar. Ularda shunday o'yin tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda ular o'z tengdoshlarini qaysi ertak yoki multi qahramon obraziga qo'yilish so'raladi. O'yin orqali tengdoshlarining ba'zi xususiyatlarini ochib berishadi. Kichik maktab yoshidagi bola o'qituvchisi bilan yaxshi emotsional munosabatda bo'ladi. Shu davrgacha bevosita kattalar rahbarligida u yoki bu axborotlarni o'zlashtirib kelgan bo'lsa, endi o'z xohish irodasi bilan zarur ma'lumotlar to'plashga, o'z oldiga aniq maqsad va vazifa quyishga harakat qiladi. Bolaning ana shu faolligi xotirasining muayayn darajada rivojlanganligini bildiradi. Oqilona tashkil qilingan ta'lim jarayoni mazkur yoshdagi bolalarning tafakkuri jadal rivojlantiradi. Bu yoshdagi bola boshqa davrlarga nisbatan ko'proq narsani o'zlashtiradi. Maktab ta'limi o'quvchining turmush tarzini, ijtimoiy mavkeini, sinf jamoasi va oila muhitidagi o'rnini o'zgartiradi. Uning vazifasi o'qishdan, bilim olish, kunikma va malakalarni egallash, o'zlashtirishdan iborat bo'lib koladi. Kichik maktab yoshidagi bolaning muhim xususiyatlaridan biri, unda o'ziga xos ehtiyojlarning mavjudligidir. Bu ehtiyojlar o'z mohiyatiga ko'ra muayyan bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga qaratilmay, balki faqat o'quvchilik istagini aks ettirishdan ham iboratdir. Shu ehtiyojlar asosida o'z portfeliga, shaxsiy o'quv kurollariga, dars tayyorlash stoliga, kitob quyish javoniga ega bo'lish, kattalardek har kuni maktabga borish istagi yotadi. Kichik maktab yoshidagi bola o'zining tub mohiyati va vazifasini tushunib etmaydi, balki hamma maktabga borishi kerak deb tushunadi. Kattalarning ko'rsatmalariga amal qilib tirishqoqlik bilan mashg'ulotlarga kirishib ketadi. Oradan ma'lum vaqt utgach, shodiyona laxzalarning taassuroti kamayishi bilan maktabning tashqi belgilari o'z ahamiyatini yo'qota boradi va bola o'qishni kundalik aqliy mehnat ekanligini anglaydi. Shunda aqliy mehnat kunikmasiga ega bulmasa uning o'qishdan kungli soviydi, unda umidsizlik hissi vujudga keladi. O'qituvchi esa bunday holning oldini olish uchun bolaga ta'limning o'yindan farki, qiziqarliligi haqida ma'lumotlar berishi va uni shu faoliyatga tayyorlashi kerak. Ta'limning mazmuni o'quvchining bilimlarni egallashga

qiziqishi o'z aqliy mehnati natijasidan qanoatlanish hissi bilan uzviy bog'liqdir. Bu xis o'qituvchining rag'batlantirishi bilan amalga oshiriladi va o'quvchida samaralirok ishlash moyili, istak va ishtiyoqini shakllantiradi. Bolada paydo bo'lgan faxrlanish, o'z kuchiga ishonch xislari bilimlarni o'zlashtirish va malakalarni rivojlanishiga xizmat qiladi. Kichik maktab yoshidagi bolalarni o'qitish jarayoni, o'quv faoliyatining asosiy komponentlari: o'quv vaziyatlari, o'quv harakatlari, nazorat etish va baholash bilan (V.V.Davidov bo'yicha) tanishtirishdan boshlanadi. Bu borada barcha predmetli harakatlar aqliy rivojlantirishga qulay bo'lgan sharoitda amalga oshirilishi juda muhim. Agar bola o'quv harakatlarini noto'g'ri bajarsa, bu uning o'quv harakatlarini yo nazorat va baholash bilan bog'liq harakatlarni bilmasligi, yoki ularni yaxshi egallamaganligidan bo'lishi mumkin. Bolaning mustaqil ravishda bajargan harakatlari natijalarini o'z xatti-harakatlari xususiyatlari bilan taqqoslay olishlari unda o'z-o'zini nazorat etish xususiyatlarini ma'lum darajada shakllanganidan dalolat beradi. O'quv vaziyatlarida bolalar ayrim turdagi masalalarni echish yo'llari bilan tanishadilar va ularni egallagan zahoti aniq bir masalalarni echishda amaliy foydalanadilar. Nafaqat bolalarda balki kattalarda ham intellekt tushunchasini bir nechta toifalarga bo'lishimiz mumkin bunga misol qilib emotsional intellektni aytishimiz mumkin O'z his-tuyg'ularingizdan maqsadingizga erishish uchun resurs sifatida foydalanishingiz mumkin, shuning uchun emotsional intellektni rivojlantirish — kelajakdagi muvaffaqiyat va katta g'alabalarning garovidir.

Emotsional intellekt — o'z hislaringizni va atrofingizdagi kishilarning hissiyotlarini tushuna olishdir. Bu qobiliyat o'ziga nisbatan va boshqa kishilarga nisbatan o'z hislarini va kechinmalarini to'g'ri baholashda namoyon bo'ladi.

Dunyo juda tez o'zgarib bormoqda. Bugungi kunda bizga yaxshi mutaxassis yoki o'z ishining ustasi bo'lish yetarli emas. Jamiyat bilan samarali o'zaro munosabatda bo'la olish ham muhimdir.

Hammaga ma'lumki, IQ (intelligence quotient, ya'ni, zehn koeffitsienti) insonning aqliy va tahliliy qobiliyatini belgilab beradi. EQ (emotional Intelligence) esa insonning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalari va malakalari jamlanmasidir. Ushbu malakalarga quyidagilar kiradi:

o'z-o'zini anglash — o'z shaxsiy his-tuyg'ularini anglash va tahlil qilish qobiliyati, hamda o'zining zaif va kuchli jihatlarini bilish;

o'z-o'zini boshqarish — o'z his-tuyg'ularini boshqara olish va hatto o'ta inqirozli vaziyatlarda ham emotsional muvozanatni saqlay olish qobiliyati;

empatiya — atrofdagilarning his-tuyg‘ularini sezish, tushunish va boshqalar bilan ularning ichki holatini hisobga olgan holda muloqot qilish qobiliyati;

munosabat ko‘nikmalari — kishilar bilan o‘zaro munosabatda bo‘la olish, ularning his-tuyg‘ularini boshqarish, nizolarni hal qilish qobiliyati.

Emotsional intellektni uchta bosqich yordamida rivojlantirish mumkin:

His-tuyg‘ularingizni muntazam yozib boring.

Tuyg‘ularingiz sabablarini o‘rganib, tushunib oling.

Sizni tinchlantiradigan (sokin nafas olish, meditatsiya, sayr qilish) yoki energiya beradigan (sport, raqs, baland ovozli sho‘x musiqa) usullarni qo‘llang.

EQ darajasi yuqori bo‘lgan kishilar, jamiyatdagi munosabatlari yuzasidan do‘stona, vazmin bo‘lishi, doim yaxshi kayfiyatda bo‘lishi bilan ajralib turadi. Emotsional barqaror bo‘lgan insonlar hissiyotlarni yaxshiroq anglay oladi, chunki diqqat e‘tibori o‘zida emas, ko‘proq atrofdagilarda bo‘ladi.

Intellektual rivojlanish - yosh avlodni tarbiyalashning eng muhim jihati. O‘quvchining intellektual rivojlanishining muvaffaqiyati asosan sinfda, o‘qituvchi o‘z o‘quvchilari bilan yolg‘iz qolganda erishiladi. Va uning tizimli, kognitiv faoliyatni tashkil qilish qobiliyati o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqish darajasini, bilim darajasini, doimiy o‘z-o‘zini tarbiyalashga tayyorligini, ya‘ni. ularning intellektual rivojlanishi.

Intellektual rivojlanish inson faoliyatining eng muhim tarkibiy qismi bo‘lib xizmat qiladi. Aloqa, o‘qish, ishlashga bo‘lgan ehtiyojini qondirish uchun odam dunyoni idrok qilishi, faoliyatning turli qismlariga e‘tibor berishi, nima qilishi kerakligini tasavvur qilishi, eslab qolishi, o‘ylab ko‘rishi kerak. Shunday qilib, insonning intellektual qobiliyatlari faollikda rivojlanadi va o‘zi maxsus turlari faoliyat. Bolalar bilan pedagogik ishni boshlayotganda, birinchi navbatda, bolaga tabiatan nima berilganini va atrof -muhit ta‘sirida nima olinganligini tushunishingiz kerak. Inson moyilligini rivojlantirish, ularni qobiliyatga aylantirish - ta‘lim va tarbiyaning vazifalaridan biri bo‘lib, uni bilimsiz va intellektual jarayonlarni rivojlantirmasdan hal qilib bo‘lmaydi.

Aql -idrokn rivojlantirish jarayoni o‘quv va kognitiv faoliyatning to‘g‘ri tashkil etilishi bilan mumkin bo‘ladi va ayniqsa, boshlang‘ich maktab yoshida, bilish uchun shaxsiy ehtiyojlari etarlicha kuchli bo‘lganda samarali bo‘ladi. Intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish, mustaqil, ijodiy, izlanish, izlanish tafakkurini rivojlantirish asosiy vazifalardan biridir maktabda o‘qish umuman va ichida boshlang‘ich sinflar jumladan.

Boshlang'ich ta'lim bolalarning intellektual rivojlanishining asosiy poydevorini yaratishi kerak, bu esa o'z harakatlarini tanqidiy baholaydigan, taqqoslaydigan, taqqoslaydigan, muammoni hal qilishning bir necha usullarini ilgari suradigan, ajratib ko'rsatadigan ijodiy, mustaqil fikrlaydigan odamni tarbiyalash uchun sharoit yaratadi. asosiy narsa va umumiy xulosalar chiqarish; bilimlarni nostandart sharoitlarda qo'llash.

Bu faqat bitta shart bilan mumkin bo'ladi: talabaning intellektual rivojlanishi ustida tinimsiz ishlash.

- Va intellektual qobiliyat nimani anglatadi?

Intellektual qobiliyat - bu bir emas, balki ko'p turdagi faoliyatni bajarish uchun zarur bo'lgan qobiliyatlar.

Intellektual qobiliyat - bu xotira, idrok, tasavvur, fikrlash, nutq, e'tibor. Ularning rivojlanishi boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni o'qitishning eng muhim vazifalaridan biridir.

Intellektual qobiliyatlarni qayerda va qanday rivojlantirishimiz mumkin? Boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'z ishlarida foydalanadigan asosiy ish shakllari

ob'ekt doirasi

intellektual o'yinlar

Olimpiada

O'quvchining intellektual rivojlanishining muvaffaqiyati asosan sinfda, o'qituvchi o'z o'quvchilari bilan yolg'iz qolganda erishiladi. O'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqish darajasi, bilim darajasi, doimiy o'zini o'zi tarbiyalashga tayyorligi, ya'ni ularning intellektual rivojlanishi o'qituvchining "idishni to'ldirish va mash'ala yoqish" qobiliyatiga, uyushish qobiliyatiga bog'liq. tizimli bilim faoliyati.

Aqli o'yinlar.

Maxsus intellektual o'yinlardan foydalanganda talabalar orasida yanada faollikni kuzatish mumkin, ular o'z mexanizmiga ko'ra talabalardan faol kognitiv faollikni talab qiladi. Bu toifaga "tez o'ylab topiladigan" muammolar-katta qiziqish uyg'otadigan charades, jumboqlar ham kiradi. Bularga mashhur jumboqlar kiradi. Kichik yoshdagi o'quvchilarning topishmoqlarini taxmin qilish ijodiy jarayon, topishmoqning o'zi esa ijodiy vazifa sifatida qaralishi mumkin.

Jumboq hikoyasi- v bu ish tabiat haqida, bunga javob

Agar bolalar o'zlari uchun tabiatning muayyan aloqalari va qonunlarini tushungan bo'lsa, bunga erishish mumkin.

Kuzatish, o'qitishning asosiy usullaridan biri sifatida juda uzoq vaqtdan beri ma'lum bo'lgan, ammo zamonaviy o'qitish uslublarida u o'z ahamiyatini

yo'qotmagan, aksincha, barcha yangi xususiyatlarga ega bo'lib, tabiiy fanlar uchun majburiydir.

Kuzatish jarayonida o'quvchilarda tabiat hodisalarini ko'rish, payqash va tushuntirish qobiliyati shakllanadi. Boshlang'ich sinflarda bolalarni tabiatda bevosita kuzatish ilmiy, tushunarli va qiziqarli bo'lishi kerak. Tabiat ufqni, maktab o'quvchilarining umumiy ongini boyitadi, kuzatish, e'tibor, fikrlash, estetik tuyg'ularni rivojlantiradi.

Multimediya bo'yicha taqdimotlar

Bu yosh o'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirish uchun juda muhimdir didaktik o'yin.

O'yinning ahamiyati shundaki, uni nafaqat sinfda, balki darsdan tashqari mashg'ulotlarda ham qo'llash mumkin ("Matematik bo'sh vaqt", KVN, "Mutaxassislar jangi", "Aqli va aqli erkaklar"), shuningdek darslar davomida.

Xulosa qilib aytganimizda kichik maktab yoshidagi bolalarga ota-onalar tomonidan turli ertaklar, hikoyalar aytib berilishi muhim sanaladi. XXI asr "texnika asri" bo'lganligi sababli ayrim bolalar telefonga bog'lanish holatlari kuzatilmoqda. Bu holat achinarli, chunki ular turli multifilmlarni va videolarni tomosha qiladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.G. Davletshin, Sh. Do'stmuhamedova, M. Mavlonov, S. To'ychiyeva "Yosh davrlari va pedagogik psixologiya" Toshkent- 2004.
2. E.G'. G'oziyev "Ontogenez psixologiyasi" Toshkent- 2020.
3. Z. T. Nishanova, N. G. Kamilova, D. U. Abdullaeva, M. X. Xolnazarova "Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya". Toshkent- 2018.